

10. Стебельський Б. Стан української культури на Батьківщині : Ідеї і творчість / Б. Стебельський. – Торонто : [б. в.], 1991. – С. 19–32.
11. Культурне відродження в Україні / [ред. Т. О. Сілаєва]. – Львів : Астериск, 1993. – 116 с.
12. Семчишин М. Тисяча років української культури / М. Семчишин. – К. : Друга рука, 1993. – 550 с. : іл.
13. Українці : Народні вірування, повір'я, демонологія / [упор., прим. та біогр. нариси А. Пономарьов, Т. Косміна, О. Боряк ; вст. ст. А. Пономарьов; іл. В. Гордієнко]. – К. : Либідь, 1991. – 640 с. : іл.
14. Стаценко Н. Рослини й тварини в народній уяві / Н. Стаценко // Українська минувшина. – К. : Либідь, 1994. – С. 227–236.
15. Скуратівський В. Місяцелік : Український народний календар / В. Скуратівський. – К. : Мистецтво, 1992. – Т. 1. – 208 с. : іл.
16. Скуратівський В. Місяцелік : Український народний календар / В. Скуратівський. – К. : Мистецтво, 1992. – Т. 2. – 206 с. : іл.
17. Українська минувшина : Ілюстрований етнографічний довідник : [А. Пономарьов, А. Артюх, Т. Косміна та ін.]. – 2-ге вид. – К. : Либідь, 1994. – 256 с. : іл.
18. Українці: Народні вірування, повір'я, демонологія / [упор., прим. та біогр. нариси А. Пономарьов, Т. Косміна, О. Боряк ; вст. ст. А. Пономарьов; іл. В. Гордієнко]. – 2-ге вид. – К. : Либідь, 1991. – 640 с. : іл.
19. Скрипник Г. Народні вірування, демонологія, космогонія / Г. Скрипник., О. Курочкін // Українська минувшина. – К. : Либідь, 1994. – С. 216–226.
20. Рыбаков Б. Язычество древних славян / Б. Рыбаков. – М. : Наука, 1981. – 607 с. : ил.
21. Голан А. Миф и символ / А. Голан. – М. : Русслит, 1994. – 376 с. : ил.
22. Дмитренко М. Українські символи / М. Дмитренко, Л. Іваннікова, Г. Лозко. – К. : Либідь, 1994. – 215 с.
23. Гегель. Естетика / Гегель. – М. : Наука, 1981. – 603 с.
24. Словарь: Эстетика. – М. : Издат. полит. лит., 1989. – 628 с.
25. Горак Г. Філософія : курс лекцій / Г. Горак. – К. : Вілбор, 1997. – 268 с.
26. Федорук О. Мистецтво, народжене соціалізмом / О. Федорук. – К. : Наукова думка, 1976. – 116 с. : іл.
27. Ващенко Г. Виховний ідеал / Г. Ващенко. – Полтава : Полтавський вісник, 1994. – 192 с.

В статтє рассматривается проблематика теории традиции как области искусствоведения. Основное внимание акцентируется на проблеме упадка традиционного народного искусства вследствие влияния массовой культуры. Этнотрадиция обозначена как специфическая черта народного искусства, которая выступает хранителем национального и обеспечивает непрерывную связь поколений. Автор анализирует формы традиции, влияние внешних и внутренних факторов, стимулирующих или угнетающих их развитие.

Ключевые слова: этнотрадиция искусства, народное искусство, традиционная культура, национальность, творчество, глобализация, коллективный опыт.

The article analyses theory of tradition as a specific branch of art science. The main attention is paid to decay of traditional folk culture due to the influence of mass culture. Ethnographic artistic tradition is defined as a specific feature of folk art, which guards national spirit and ensures uninterrupted connection of generations. The author analyses forms of tradition development and influence of external and internal factors, which stimulate or inhibit such development.

Key words: ethnographic artistic tradition, folk art, traditional culture, nationality, creativity, globalization, collective experience.

УДК 7.04: 726.591

ББК 85.121.1

Галина Івашків

ЛІТУРГІЙНІ КЕРАМІЧНІ ХРЕСТИ

У статті йдеться про літургійні хрести, виготовлені з глини, які можна поділити на дві основні групи – ручні та на престольні. Мистецтвознавчий аналіз цих сакральних предметів з музеїв України, Польщі та приватних збірок подано в контексті подібних дерев'яних чи металевих.

Ключові слова: літургія, кераміка, хрест, Розп'яття, форма, декор.

В умовах тривалої марксистсько-ленінської ідеології та атеїзму багато предметів сакрального мистецтва, в тому числі й церковної атрибутики, виготовлених з глини, було знищено. “Насадження атеїстичного світогляду призвело майже до повного нівелювання релігійно-обрядових функцій як у народній, так і в професійній кераміці, що проявлялося у припиненні існування цілого ряду форм та декоративно-орнаментальних схем”, – слушно зауважує Ростислав

слав Шмагало [28, с.81]. Це позначилося й на ефективності наукових досліджень у цій сфері. Серйозні розвідки могли з'явитися лише в 90-х рр. зі створенням незалежної Української держави, легалізацією греко-католицької й автокефальної церков та переглядом релігійної політики загалом. Окремі спостереження про функції та декор ритуальних глиняних виробів викладено в монографіях й окремих статтях О.Пошивайла [22, с.215–218], Р.Шмагала [28, с.77–82], О.Ноги [17, с.71–75], І.Пошивайла [21, с.235–258], Ф.Петрякової [19, с.336–342], Г.Івашків [5, с.116; 6, с.78–84; 7, с.382–389; 8, с.702–709], А.Колупаєвої [11, с.231–256; 12, с.321–330] та інших дослідників. Однак тут і досі залишається багато нез'ясованих питань. Основним завданням цієї статті є дослідження літургійних керамічних хрестів в Україні.

Українці у своєму релігійному житті переважно не звертають уваги на зверхні прикмети, а намагаються “увійти в глибину, збагнути суть і вагу віри” [13, с.719–720]. Їх релігійність та побожність здебільшого віддзеркалені у спогадах, літературі, публіцистиці, подорожніх записках іноземців. На думку Володимира Яніва, ці риси національного характеру менше досліджені науково [30, с.174]. У цьому контексті можемо сказати, що недостатньо вивчена й низка предметів церковної атрибутики. “Розпрацьованими” стали окремі з них, наприклад, виготовлені з дерева, металів, тканин та інших матеріалів. Однак майже недослідженими є глиняні предмети, пов'язані з богослужбовими ритуалами. Насамперед вони цікаві для наукових мистецтвознавчих студій, бо вирізняються формами й щедро декоровані різними техніками й мотивами.

Про вироби фабрики Івана Левинського, призначені для церковного вжитку (бюст митрополита Андрія Шептицького, підсвічники (“церковні ліхтарі”), ручні трираменні хрести, престол із кивотом з Ісусом Христом та двома ангелами в центрі), згадувалося у статті Володимира Шухевича, опублікованій 1909 р. у газеті “Діло” [29, с.1]. Мова про експонати Промислово-Літургійної виставки, що відбулася у Львові цього року.

Про “церковні речі – глиняні “поставники і трійці на свічки” в 30-х рр. писав Володимир Січинський [24, с.3]. Проте це не означає, що такі предмети не були поширені й раніше. Можна згадати й те, що 1502 р. гончарний цех із Потелича Львівської обл. на свої кошти побудував церкву, а це дозволяє припустити, що її облаштування також могло складатися із глиняних предметів (йдеться про ручні, напестольні та процесійні хрести, свічники, церковне начиння – чашу, дискос тощо, тобто основні предмети літургійного ряду). Деякі з цих предметів (дискос та свічник) зберігаються в МЕХП та НМЛ.

Іконостаси, ікони, хрести, дарохранительниці, оклади Євангелія, рамки для ікон, панікадила, хрести, чаші (потирі), кадильниці, кропильниці, дискоси, свічники, підставки (кільця) для свічок – ось перелік виробів об'ємно-просторового характеру, які виконували з глини в різних регіонах України. Аналоги окремих із них знаходимо в кераміці Західної Європи, деякі характерні лише для України.

Слід окремо сказати й про сам процес літургії та особливості хресного знамення, яке має охоронне значення. У декреті 2-го Ватиканського Собору “Про Літургію” зазначено: “Літургія є тією вершиною, до якої прямує діяльність церкви, та одночасно і тим джерелом, звідкіля впливає вся її сила” (§ 10) [10, с.22]. Божественна Літургія – це твір Божий і людський. Божий, бо її ідея, суть і джерело зародилося з ума й почину Ісуса Христа на Тайній вечері. Людський, бо цей Божий скарб передано в руки чоловіка. Літургія благовістить Богом натхненне Святе Писання. Саме так, як зазначає о. д-р Микола Комар, Божественну Літургію розумів і Микола Гоголь, який наприкінці життя написав один зі своїх останніх творів “Размышления о Божественной Литургии”. Божественну Літургію письменник вважав “вічним повторенням безконечного, для нас довершеного, подвигу любові” [4, с.1].

Коли говорити про св. Хрест, то його “великим почитателем” вважався св. Єфрем Сирий (помер 373 р.), який говорив: “Кладімо животворний Хрест на чоло, на очі, на уста і на свої груди... Ні на одну годину, ні на один момент не оставляймо Хреста та без Нього нічого не робімо” [10, с.108].

Відомо, що одним із ранніх ритуалів клятви чи приведення до присяги у слов'ян вважалося цілування хреста. Згодом у народній традиції все ширше виявляється ставлення до хреста як святині [1, с.651]. Хрест є основним обрядовим атрибутом у багатьох ритуалах, пов'язаних зі святами: Хрещення, Великодня, Вознесіння, св. Юрія, Трійці, Воздвиження, у поховальній обрядовості. Із хрестом пов'язані численні звичаї та обряди – хрестини, хресні ходи. Третю не-

ділю Великого посту називають Хрестопоклінною, оскільки відбувається поклоніння хресту, який під час утрени виносили на середину храму.

У християнській традиції вирізняють такі типи хрестів: “Г”-подібний, “хрест св. Андрія” (з діагональними раменами), “латинський” (із видовженим вертикальним ramenom), “грецький” (рівнокінцевий, іноді з розширеними раменами на кінцях). Серед різновидів хреста виділяємо: натільні (символізує приналежність до певної конфесії), нагрудні (носять церковні служителі та миряни), літургійні (напрестольні, ручні, процесійні), поминальні, намогильні, придорожні, граничні, нацерковні, увінчуючі тощо [27, с.3–27; 25, с.259–269].

Типологію культових та обрядових предметів, у тому числі й дерев’яних хрестів XVII–XX ст. і їх функціонування в Україні, досліджували Віра Свенціцька [23, с.1–28] та Михайло Станкевич [26, с.231–322], металевих – Софія Боньковська [2, с.31–36], форми придорожніх, намогильних та присадибних хрестів, виготовлених із різних матеріалів – Микола Мозир [14, с.11–26; 15, с.21–30].

Хрести як орнаментальний мотив (у ромбах, чотирикутниках, поміж плетінкою), елемент іконопису (у руках Ісуса Христа, євангелістів та інших святих, на митрах, стихарах, сакосах, фелонах, епітрахиях, нарукавниках, набедренниках, палицях, жезлах, покрівцях, воздухах, євангеліях тощо) разом із ручними, напрестольними та процесійними створювали ту особливу атмосферу, яка повинна панувати під час проведення Божественної літургії.

Здається, найпоширенішим матеріалом, з якого виробляли хрести, вважалося дерево. У той же час відомі хрести з металу, латуні, бронзи, срібла, золота, каменю, соломи, колосків, тіста тощо. Як уже зазначалося, рідкісними є хрести, виконані з глини. Їх також можна поділити на кілька типологічних груп: намогильні, придорожні, ручні, напрестольні й настінні. У мистецтвознавчій характеристиці літургійних керамічних хрестів розглянемо лише дві основні групи – ручні та напрестольні, оскільки процесійних глиняних хрестів не виявлено.

Ручні глиняні хрести клали на престолі (так звані “цілувальні”) або їх тримав священик у руках під час проведення різного роду Богослужінь. Конструкція та декор хрестів зазвичай наслідують відомі дерев’яні ручні хрести з різних регіонів України, зокрема Гуцульщини, Покуття, Поділля, Лемківщини тощо. Останні, за даними М.Станкевича, можна поділити на дев’ять типів: чотирикінцевий (грецький), чотирикінцевий (римський), шестикінцевий, семикінцевий із подовженою середньою поперечкою, семикінцевий із рівними раменами, восьмикінцевий із похилою нижньою поперечкою, трійчастий, антропоморфний, свастика [26, с.247].

З-поміж керамічних ручних хрестів виділяємо: одно-, дво- й трираменні хрести зі спеціальним закінченням внизу (для зручного тримання в руці), декоровані штампуванням або пластикою.

Привертає увагу теракотовий трираменний восьмикінцевий хрест, виготовлений на фабриці І.Левинського у Львові (МЄХП. ЕП 68671; 21, 5 (?) x 11, 5 x 1 см), який, як і низку інших сакральних предметів, замовив митрополит Андрей Шептицький для Промислово-Літургійної виставки 1909 року. У рецензії на цю виставку В.Шухевич зазначав, що “ручні трираменні хрести багато прикрашені народною орнаментикою” [29, с.1]. Йдеться про поєднання мотивів зигзагів, трикутників, ромбів та кіл у техніці штампування. На середохресті цього хреста міститься менший хрестик із видовженим нижнім кінцем. (Іл. 1) Отож на цій пам’ятці вповні виявилось слідування різьбярським пошукам і технологіям. Окрім теракотових, на фабриці був налагоджений випуск і полив’яних хрестів [17, с.75]. Про щедре прикрашення предметів побуту та церковного вжитку народною орнаментикою писав митрополит Іларіон (Іван Огієнко) [18, с.16], а трохи раніше про це зазначав і Олекса Новицький [16, с.156].

Іконографія невеликого хреста початку XX ст. уподібнена до ручного чи напрестольного, однак його знайдено на одній із могил кладовища в Глинську, недалеко від Жовкви (МЄХП. ЕП 44087; 22 x 9 (?) x 1, 5 см). 1929 р. відомий український історик Іван Крип’якевич подарував його Музею наукового товариства ім. Т. Шевченка [9] (Іл. 2).

За розмірами цей хрест можна віднести до групи ручних хрестів, адже, на думку М.Станкевича, хрест більше 40 см скоріше надається для встановлення на престолі, аніж тримання в руці. У той же час за іконографією та стилістикою зображення хрест дуже споріднений із напрестольними дерев’яними хрестами з Покуття та Поділля [26, с.276]. Вважаю, що це різновид так званих “цілувальних” хрестів (невелике потовщення внизу та рельєфні виступи на ньому пояснюються зручністю фіксації в руці при цілуванні сакрального предмета, суцільно вкритого

темно-зеленою поливою). Одна з гіпотез стосується того, що це міг бути і “хатній” хрест. Рельєфна фігура розп’ятого Христа відзначається особливою пластичною виразністю та правильністю пропорцій. Як відомо, християни розп’ятого Спасителя переважно зображали з невеликою бородою, довгим волоссям, короною на голові та страдницьким виразом обличчя. На зображеннях, що походять із перших віків християнства, лик Ісуса Христа був величним, спокійним, із відкритими очима [20, с.1494].

Місцезнаходження хреста на кладовищі можна пояснити кількома чинниками: хрест лежав на могилі місцевого священика або парафіянина, який був власником цього сакрального предмета.

Очевидно, виготовлення високих напрестольних глиняних хрестів було тісно пов’язано з дерев’яними хрестами такого типу. На іконографію останніх у другій половині XVII – першій половині XIX ст. вплив мали західноєвропейські стилі, в яких виразно виявлялися передусім барокові риси. Найбільшу кількість конструкцій дерев’яних напрестольних хрестів розробили майстри художнього дерева у XIX столітті [26, с.275]. Такі хрести, стилістика яких певним чином споріднена з ручними, містяться на різного роду підставках (хрестоподібних, квадратних, круглих).

З-поміж авторів глиняних напрестольних хрестів назвемо Григорія Цвілика з Косова та Петра Кошака з Пістиня. Хрест у виконанні першого загалом досить невеликий, має круглу підставку та Розп’яття (Лл. 3). Форма підставки та об’ємно-пластичне вирішення хреста і Розп’яття уподібнює його до таких самих предметів, виготовлених із металу (МЕХП. ЕП 42832; 21 x 8, 1 x 5 см) та дерева (Збірка І. Гречка (Львів); 69 x 40 x 9 см). Лаконізм розпису, який включає традиційну тріаду кольорів у вигляді коротких мазків ангобів на кінцях, та ряд із трикутників і ромбів на підставці посилюють трагічно-емоційне звучання образу Христа (ЕМК. МЕК 44371; 22, 5 x 10 x 9 см).

Майстром великих напрестольних хрестів (відомо принаймні три такі богослужбові атрибути) був П.Кошак. Його хрести переважно складаються з двох частин: власне хреста та більшої чи меншої круглої підставки. У конструкцію хреста входять короткі рамена та досить масивні прикраси у формі кульок різної величини на їх кінцях. Вирізняємо хрести з різним ступенем заповнення поверхні абстрагованими формами, їх поєднанням із рослинними мотивами та елементами, що певним чином впливає на виразність загального художнього оздоблення. Так, у декорі одного напрестольного хреста простежуємо чітку схему з ритованим хрестом на середохресті та трикутниками й “слізками” на кінцях. Легка схема розпису верхньої частини дещо дисонує зі щільним заповненням поверхні високої підставки різними елементами (НМЛ. 17504. НМК 279).

Система оздоблення іншого хреста включає геометричні й рослинні мотиви. Останні надали йому на середохресті рис “розквітлого” хреста. Окрім того, композиція нижнього рамена разом із розеткою уподібнена “дереву життя”. Конструкцію хреста завершує смуга з “ільчастого письма” та невеликих глиняних кульок (“гудзиків”), а внизу бачимо кулясте потовщення та стрижень меншого діаметра, що призначено для стику з підставкою (НМЛ. 17503. НМК 278; 42 x 25 x 9,5 см) (Лл. 4).

Іконографія третього хреста натомість характеризується досить щільним поєднанням передовсім рослинних мотивів. Кількарусний поділ, мотиви тюльпанів, багатопелюсткових розеток, дзвінків призводять до перевантаження загальної схеми (МЕХП. К 5087; 67 x 30 x 19, 5 см). Внизу на хресті поміщено ритований напис польською мовою “Piotr Koszak Pistyn 1912”. Велику кількість сакральних предметів, зокрема й хрестів, П.Кошак експонував на виставці 1912 р. у Коломиї [3, с.15–19] (Лл. 5).

Дещо іншу форму мали напрестольні (20–25 см) фаянсові хрести, виготовлені на Києво-Межигірській фабриці, що функціонувала впродовж 1840–1850-х років. Ці сакральні предмети у формі моно- або поліхромного пласти з горельєфним зображенням розп’ятого Ісуса Христа прикріплювалися до дерев’яної основи у формі хреста. На хресті рідше містилося два зображення, наприклад, “Розп’яття” та “Всевидяче Око” [19, с.337].

Фаянсові поліхромні напрестольні чи настільні “хатні” хрести з Розп’яттям у 20–30-х рр. можна було придбати на великих прощах у Кальварії (тепер територія Польщі; збірка Г.Виноградської (Львів); 15, 7 x 6, 5 x 4, 2 см).

Отже, у статті проаналізовано керамічні ручні та напрестольні хрести в контексті подібних, але з інших матеріалів. Виготовлення таких пам’яток, як неодмінних атрибутів Богослужбових ритуалів, найбільше практикували гончарі Івано-Франківщини та Львівщини, а також

майстри фабрик І. Левинського у Львові та Києво-Межигірської. У декоруванні таких теракотових та полив'яних предметів церковного вжитку застосовано техніки штампування, риткування, розпису кольоровими ангобами та об'ємної пластики. Через нетривкість матеріалу та складну антирелігійну політику в радянській тоталітарній системі збереглося небагато таких глиняних пам'яток, проте для дослідників та шанувальників української культури й вони можуть скласти уяву про таку групу сакральних керамічних предметів.

1. Белова О. Б. Крест / О. Б. Белова // Славянские древности. Этнолингвистический словарь под ред. Н. И. Толстого : в 5 т. – М. : [б. и.], 1999.
2. Боньковська С. До генезису гуцульських нагрудних хрестів / С. Боньковська // Українська хрестологія. Спеціальний випуск “Народознавчих Зошитів”. – 1997.
3. Виставка домашнього промислу. В днях 21–30 вересня 1912 р. : каталог. – Коломия : [б. в.], 1912.
4. Гоголь М. Роздуми про Божественну Літургію / М. Гоголь ; переклад і додатки о. д-ра М. Комара. – Львів : [б. в.], 2003.
5. Івашків Г. Хрест в українській народній кераміці кінця XIX – поч. XX ст. (за матеріалами фонду народної кераміки МХП) / Г. Івашків // Українська хрестологія. Спеціальний випуск “Народознавчих Зошитів”. – 1997.
6. Івашків Г. До питання глиняних дискосів: форма, декор / Г. Івашків // Історія релігій в Україні. Науковий щорічник. 2007 рік : в 2 кн. – Львів : [б. в.], 2007. – Кн. 1.
7. Івашків Г. Декор української народної кераміки XVI – першої половини XX століть / Г. Івашків. – Львів : [б. в.], 2007.
8. Івашків Г. Керамічні іконостаси, рельєфи, ікони / Г. Івашків // Історія релігій в Україні. Науковий щорічник. 2008 рік. – Львів : [б. в.], 2008. – Кн. 2.
9. Інвентарна книга № III Музею НТШ.
10. Катрій Ю. Я., о. Пізнай свій обряд / Ю. Я. Катрій, о. – Жовква : [б. в.].
11. Колупаєва А. Українська кераміка в сфері сакрального / А. Колупаєва // Записки наукового товариства ім. Шевченка. – Т. ССXLVIII. Праці Комісії образотворчого та ужиткового мистецтва. – Львів : [б. в.], 2004.
12. Колупаєва А. Кропильниці (хрестильниці) в західноукраїнській кераміці / А. Колупаєва // Народознавчі Зошити. – 2007. – № 3–4.
13. Мірчук І. Історія української філософії / І. Мірчук // Енциклопедія українознавства : в 3 т. – К. : [б. в.], 1995. – Т. 2.
14. Моздир М. Українська народна меморіальна скульптура / М. Моздир. – К. : [б. в.], 1996.
15. Моздир М. “Фігури”, придорожні та присадибні хрести в Україні / М. Моздир // Українська хрестологія. Спеціальний випуск “Народознавчих Зошитів”. – 1997.
16. Новицький О. Символічні образи на ритинах київських стародруків / О. Новицький // Записки наукового товариства імені Шевченка. – Т. СXLIV–СXLV. Праці історично-філософської секції. – Львів : [б. в.], 1926.
17. Нога О. Іван Левинський / О. Нога. – Львів : [б. в.], 1993.
18. Огієнко І. Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу / І. Огієнко. – К. : [б. в.], 1992.
19. Петрякова Ф. Фаянсові хрести, лампади, хатні ікони Києво-Межигір'я (1840–1850) / Ф. Петрякова // Історія релігій в Україні. Праці XI Міжнародної наукової конференції (16–19 травня 2001 року) : в 2 кн. – Львів : [б. в.], 2001. – Кн. 2.
20. Полный православный энциклопедический словарь. – М. : [б. и.], 1992.
21. Пошивайло І. Феноменологія гончарства. Семіотико-етнологічні аспекти / І. Пошивайло. – Опішне : [б. в.], 2000.
22. Пошивайло О. Етнографія українського гончарства / О. Пошивайло. – К. : [б. в.], 1993. – С. 215–218.
23. Свенціцька В. Різьблені ручні хрести XVII–XX ст. / В. Свенціцька. – Львів : [б. в.], 1939. – Ч. 1–2.
24. Січинський В. Гончарство в околиці Карпат / В. Січинський // Нова хата. – 1937. – Ч. 7.
25. Словник українського сакрального мистецтва / за ред. чл.-кор. АМУ М. Станкевича. – Львів : [б. в.], 2006.
26. Станкевич М. Українське художнє дерево XVI–XX ст. / М. Станкевич. – Львів : [б. в.], 2002.
27. Хрест в українському мистецтві : каталог виставки / за ред. М. Станкевича. – Львів : [б. в.], 1996.
28. Шмагалю Р. Сакральна функція в українській кераміці XIX – початку XX століть / Р. Шмагалю // Українське сакральне мистецтво: традиції, сучасність, перспективи : матеріали Міжнародної наукової конференції (Львів, 4–5 травня 1993 р.). – Львів : [б. в.], 1994.
29. Шухевич В. Участь русинів у Промислово-Літургійній виставі / В. Шухевич // Діло. – 17 липня 1909 р. – Ч. 154.
30. Янів В. Релігійність українця з етнопсихологічного погляду // Нариси до історії української етнопсихології / В. Янів. – Мюнхен : [б. в.], 1993.

Умовні скорочення

ЕМК – Етнографічний музей у Кракові

МЕХП – Музей етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України

НМЛ – Національний музей Львова ім. А. Шептицького

В статье рассматриваются литургические кресты, изготовленные из глины, а именно, две их группы – ручные и напрестольные. Искусствоведческий анализ этих сакральных предметов из музеев Украины, Польши и частных коллекций проведен в контексте и сравнении с деревянными и металлическими.

Ключевые слова: литургия, керамика, крест, Распятие, форма, декор.

The article explores liturgical crosses made of clay which can be divided into two major groups – manual and those for altars. Critical analysis of these sacramental objects from museums of Ukraine and Poland and from private collections is given in the context of similar wooden or metal crosses.

Key words: liturgy, ceramics, cross, Crucifixion, shape, décor.

Ілюстрації

1. Хрест (ручний). Глина, тиснення у формі, ліплення, лискування, штампування. 1909 р. Львів. Фабрика Івана Левинського.

2. Хрест (ручний чи напрестольний). Глина, полива, тиснення у формі, ліплення. 20-ті рр. XX ст. с. Глинсько Львівської обл. МЕХП. ЕП 44087.

3. Григорій Цвілик. Хрест (напрестольний). Глина, ангоби, полива, формування на гончарному крузі, ліплення, розпис. 30-ті рр. ХХ ст. м. Косів Івано-Франківської обл. ЕМК. МЕК 44371.

4. Петро Кошак. Хрест (фрагмент; напрестольний). Глина, ангоби, полива, формування на гончарному крузі, ліплення, риткування, розпис. 1912 р. с. Пістинь Івано-Франківської обл. НМЛ. 17503. НМК 278.

5. Петро Кошак. Хрест (напрестольний). Глина, ангоби, полива, формування на гончарному крузі, ліплення, риткування, розпис. 1912 р. с. Пістинь Івано-Франківської обл. МЕХП. К 5087.

